

Mikoła Wojnau

Паэзія Адама Міцкевіча ў беларускіх перакладах

Acta Polono-Ruthenica 4, 49-59

1999

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Mikoła Wojnaŭ
Homel

Паэзія Адама Міцкевіча ў беларускіх перакладах

Адам Міцкевіч яшчэ пры жыцці быў прызнаны найвялікшым польскім паэтам, адным з духоўных правадыроў нацыі. Творчасць яго шырока вядома ў шматлікіх перакладах на многія мовы свету, асабліва славянскія. У ліку перакладчыкаў А. Міцкевіча - вядомыя рускія паэты А. Пушкін, К. Рылееў, М. Лермантаў, І. Казлоў, А. Майкаў, А. Фет, В. Брусаў, а таксама іншыя перакладчыкі як І. Бунін і вялікі ўкраінскі паэт Максім Рыльскі - вядомы перакладчык паэзіі і перед усім *Пана Тадэуша*.

Яркую старонку ў летапіс беларуска-польскага пабрацімства, вывучэнне творчасці нашага земляка ўнеслі беларускія паэты-перакладчыкі. Амаль паўтара стагоддзя асвойвалі яны неўміручую Музу класіка польскай літаратуры.

Першым перакладчыкам такога тыпу быў В. Дунін-Марцінкевіч. Знамянальна тое, што першы беларускі прафесійны пісьменнік стаў і першым перакладчыкам. У 1858 г. ён пераклаў на беларускую мову паэму А. Міцкевіча *Пан Тадэуш*. Што прымусіла В. Дуніна-Марцінкевіча ўзяцца за такую складаную працу? Яе мы лічым зараз грамадзянскім подзвігам, бо ў той час царскае самадзяржаў'е баялася, каб не ўзнікла „услед за украінскай і беларускай літаратура”. Так, 16 сакавіка 1899 г. віленскі цэнзар у сувязі з забаронай зборніка Ф. Багушэвіча *Беларускія апавяданні* баяўся, ці „не крыецца ў такіх творах тэндэнцыя, апроча „маларускай”, стварыць яшчэ „беларускую літаратуру і такім чынам разбіць і аслабіць літаратурную і нацыянальную еднасць, а ў выніку гэтага і палітычную магутнасць рускага народа”¹.

Цыркуляр ад 1867 г. забараніў выдаваць беларускія кнігі лаці-

¹ *Беларускія пісьменнікі другой паловы XIX стагоддзя*, Мінск, выд. АН БССР 1956, s. 317-318.

нкай, не дазвалялася друкаваць іх і рускім шрыфтам. Цэнзурныя ўмовы былі надзвычай жорсткімі і таму тыя нешматлікія беларускія кнігі, якім шанцавала ўбачыць свет, вымушаны былі друкавацца за межамі Беларусі - у Лондане, Жэневе, Кракаве.

Вось у такіх складаных умовах і ўзяўся В. Дунін-Марцінкевіч за пераклад *Пана Тадэуша*. У „Прадмове перакладца” пісьменнік піша, што хацеў, каб пазнаёміўся з выдатным творам польскай літаратуры „народ той просты, што з маткай-прыродай блізка жывець”, і „дробная акалічная шляхта, што жывучы ў лясным зацішшы, у хаце, між сабою, сваёй роднай ужывае мовы”.² З жалем адзначае паэт, што праца яго не знайшла „прыяцеляў сярод тых людзей нашай старонкі, што павэдлуг бога і сумлення павінны б памагчы адкрыць цёмнаму народу вочы”.

І не суджана было кнізе дайсці да чытача. У 1858 г. Дунін-Марцінкевіч падаў у Віленскі цэнзурны камітэт рукапіс перакладу першых трох песень паэмы. Цэнзар Кукальнік адобрыў яго, і праз некаторы час у друкарні А. Сыркіна былі надрукаваны дзве часткі. Друкар звярнуўся ў камітэт за дазволам выпусціць кнігу ў свет. У гэты час Кукальніка замяніў Мухін, які і забараніў распаўсюджанне кнігі. У лістападзе 1859 г. увесь тыраж (1000 экз.) быў здадзены ў Віленскі цэнзурны камітэт і спалены. Засталося толькі дзве кніжкі, адна з якіх знаходзіцца ў Расійскай дзяржаўнай публічнай бібліятэцы імя М. Я. Салтыкова-Шчадрына ў Санкт-Пецярбургу, другая - у бібліятэцы Кракаўскага ўніверсітэта. З кракаўскага экзэмпляра, рукапісную копію з якога зрабіў Б. Эпімах-Шыпіла, і быў выдадзены пераклад у 1908 г. пецярбургскім выдавецтвам „Загляне сонца і ў наша ваконца”. Выдаўцы ў сувязі з гэтым пісалі: „Няхай жа ідзе гэта кніга праміж людзёў, няхай пакажа, што і ў нашай мове можна выгаварыць вялікія думкі, даці прыгожыя і слаўныя абразы”.³

Такім чынам, мы бачым, што асноўная барацьба ў сувязі з перакладам разгарнулася наконт мовы: быць беларускай мове ці не, зможа яна стаць літаратурнай, ці застанеца толькі гутарковай.

В. Дунін-Марцінкевіч сваёй працай даказаў: беларуская мова настолькі багатая і выразная, што можа ў паэтычнай форме пера-

² В. Дунін-Марцінкевіч, *Збор твораў*, Мінск, „Дзяржвыд БССР” 1958, s. 370.

³ В. Дунін-Марцінкевіч, *op. cit.*, s. 369.

даваць самыя тонкія адценні з'яў і пачуццяў чалавека, што на ёй можна пісаць творы не горшыя, чым на мовах іншых народаў. Гэта заўважлі і многія даследчыкі. Так, А. Кіркор пісаў: „Перакладчык пераадолеў нязведаныя цяжкасці. Пераклад не толькі правільны, але і мова ўсюды гарманічная, зразумелая і асабліва мяккая”.⁴ Вось як у яго гучыць пачатак першай часткі:

Літва - родна зямелька! Ты, маўляў здароўе,
Той цябе ашанцуе, каму безгалоўе,
Хто жыў калісь на ніўцы тваёй, як у раі,
І весь крывавы роніць слёзкі ў чужом краі!⁵

Пераклад Дуніна-Марцінкевіча - гэта адна з першых спроб беларускіх пісьменнікаў XIX ст. перайсці ад мовы гутарковай да мовы літаратурнай. У той час наша мова не мела ў сваім лексіконе многіх слоў, у прыватнасці, абазначэнняў абстрактных паняццяў, і паэт смела ўвадзіў іх у свой пераклад, чым узбагачаў мову.

Пераклад *Пана Тадэуша*, як ужо адзначалася, быў спалены. Але зерні, кінутыя руплівай рукой патрыёта Радзімы, далі ўсходы. Адным з прадаўжальнікаў высакароднай справы В. Дуніна-Марцінкевіча стаў Арцём Вярыга-Дарэўскі. У ягоным *Альбоме*, куды запісвалі свае творы пісьменнікі, з якімі Вярыга-Дарэўскі сустракаўся, ёсць запіс ад 3 лістапада 1858 г. В. Дунін-Марцінкевіч сваёй рукой запісаў 3 урыўкі з перакладу *Пана Тадэуша*. Прачытаўшы ўвесь беларускі пераклад, А. Вярыга-Дарэўскі заахвоціўся і пераклаў яшчэ адну вядомую паэму А. Міцкевіча *Конрад Валенрод*. Аб гэтым перакладзе А. Кіркор пісаў, што Вярыга-Дарэўскі, „ідучы за прыкладам Марцінкевіча, пераклаў на беларускую мову ўсяго *Конрада Валенрода*, ды пераклаў так цудоўна, што сілай і ўзнёсласцю радка здзівіў бы самога неўміручага песняра”.⁶ На жаль, пераклад гэты не захаваўся да нашага часу, а пісьменнік не ажыццявіў многіх сваіх пла-

⁴ *Живописная Россия. Литовское и Белорусское Полесье*, Репринтовое воспроизведение издания 1882 года, „Белорусская энциклопедия”, Минск 1993, s. 327.

⁵ В. Дунін-Марцінкевіч, op. cit., s. 371.

⁶ А. Мальдзіс, *Падарожжа ў XIX стагоддзе*, „Народная асвета”, Мінск 1969, s. 83.

наў. А спадзяваўся ён, што „Гёте, Шылер, Кальдэрон пакажуцца ў нашым плаці”.⁷

Больш шчаслівы лёс напаткаў наступнага беларускага перакладчыка - Аляксандра Ельскага, які, па сведчанню Е. Ф. Карскага, быў знаёмы з В. Дуніным-Марцінкевічам. У 1892 г. у Львове выйшаў яго пераклад першай часткі паэмы А. Міцкевіча *Пан Тадэуш*. У „Слоўцы ад перакладчыка” А. Ельскі піша, што многія народы пераклалі гэту паэму на свае мовы, а „беларускі братні народ Міцкевіча, каторы быў яму найбліжшым к сэрцу”, не мае свайго перакладу. Успамінае ён і аб працы В. Дуніна-Марцінкевіча, якая „марна прапала”. Чытаючы *Пана Тадэуша*, дарагія беларусы, - піша А. Ельскі, - палюбіце ўсім сэрцам родную, занядбаную, святую беларускую мову, каторая спрадвеку не толькі была вашай у сёлах, но яе ўжывалі самыя даўнейшыя манархі краю і іх вяльможы. Ваша старадаўная беларуская мова мусіць варты чагось, калі можна на яе склад ператлумачыць найцальнейшыя паэтычныя творы вялікіх пісацеляў”.⁸

Пачатае пісьменнікамі XIX стагоддзя падхапілі і плённа развівалі іх паслядоўнікі. І першае месца па праву тут належыць Янку Купалу.

Важнае месца ў духоўным развіцці будучага пісьменніка адыграла польская літаратура. Сярод яе пісьменнікаў, якія асабліва ўразілі яго, Янка Купала называў С. Выспянскага, Ю. Славацкага, А. Міцкевіча, М. Канапніцкую, Э. Ажэшка, Г. Сянкевіча, Ю. Крашэўскага. Паасобныя творы А. Міцкевіча, М. Канапніцкай, У. Сыракомлі, К. Балінскага, Л. Яскулкі, І. Пілецкай, Я. Каспровіча, К. Цейскага, У. Бранеўскага, Е. Жулаўскага, У. Вольскага ён пераклаў на беларускую мову.

І гэта, увогуле, заканамерна, бо паэт рос, набіраўся вопыту, шырылася кола яго пазнаваўчай і творчай дзейнасці. Плённыя сувязі Янкі Купалы з літаратурамі свету спрыялі ўласнаму вопыту, стаўленню творчай індывідуальнасці, бо чым глыбей засвойваў ён вопыт іншамовных мастакоў, тым лепш удаскандальваў свой мастацкі талент, а праз гэта больш дзейсна павышаў ролю роднай літаратуры, уздымаў яе аўтарытэт і значнасць у агульналітаратурным

⁷ Г. Кісялёў, *Загадка беларускай „Энеіды”*, Мінск, „Беларусь” 1971, s. 179.

⁸ *Беларуская літаратура XIX стагоддзя*, Мінск, „Вышэйшая школа” 1971, s. 324.

працэсе. Сімвалічна, што наш паэт ніколі не аддзяляў сваю арыгінальную творчасць ад перакладчыцкай, невыпадкава пачаў мастацкую творчасць як пісьменнік і перакладчык. Ён бачыў у перакладах на родную мову адзін з важнейшых спосабаў знаёмства сваіх чытачоў з дасягненнямі вялікіх майстроў мастацкага слова суседніх народаў, цудоўную школу паэтычнага майстэрства. Адначасова вучыўся Я. Купала ў іх пісьменніцкаму майстэрству, шліфаваў уласны талент.

15 мая 1905 г. у газеце „Северо-Западный край” з’явіўся першы арыгінальны верш Я. Купалы *Мужык*, а 9 ліпеня таго ж года датаваны першы пераклад беларускага паэта - баллада *Тры Будрысы* А. Міцкевіча. Глыбока сімвалічна, што ў самым пачатку сваёй паэтычнай творчасці Я. Купала спыніўся на гэтым шэдэўры польскай літаратуры, на перакладах яго на славянскія мовы. Гэта ў значнай ступені дапамагло Купалу засвоіць багатыя традыцыі рускага класічнага перакладу і скарыстаць іх у сваёй практыцы. Першыя творы, перакладзеныя Купалам на беларускую мову, засведчылі аб выразнай схільнасці іх аўтара да твораў, якія ў арыгінале з’яўляліся пэўнымі дасягненнямі ў сваіх нацыянальных літаратурах. Прываблівалі Купалу-перакладчыка найперш тыя майстры мастацкага слова, якія па сваёй творчай манеры былі блізкія беларускаму паэту, а творы - сугучныя сваім ідэйным зместам. З такімі волатамі славянскіх літаратур, як А. Пушкін, Т. Шаўчэнка, А. Міцкевіч, былі звязаны значныя дасягненні Купалы ў галіне мастацкага перакладу, хаця сёння нам вядомы творы І. Крылова, А. Кальцова, М. Някрасава, М. Канапніцкай, Ул. Сыракомлі, Г. Чупрынкі, што сведчыла аб шырыні і шматграннасці яго перакладчыцкіх інтарэсаў.

Сёння нават ідуць пэўныя спрэчкі, каго першым з паэтаў суседніх народаў (у той час бліжніх ускраін царскай Расіі) пераклаў Янка Купала. Справа ў тым, што невялікая частка перакладаў была замешчана своечасова ў перыёдыцы таго часу, а асноўная - у 20-30-я гады, што ён пад сваімі перакладамі, перш за ўсё са славянскіх паэтаў, не ставіў канкрэтных дат.

І ўсё ж, найбольш верагодна, першым перакладным творам Я. Купалы трэба лічыць баладу А. Міцкевіча *Тры Будрысы*. Упершыню гэты твор быў апублікаваны ў зборніку *Шляхам жыцця* пад назвай *Трох Будрысаў*. Уключаны быў гэты пераклад і ў другі том

збору твораў 1929 года. Да 85-й гадавіны з дня смерці А. Міцкевіча ў перапрацаваным выглядзе змешчаны ў газеце „Літаратура і мастацтва”.⁹

Пры супастаўленні двух варыянтаў купалаўскага перакладу бачна, што яны вельмі блізкія па свайму зместу і ідэйнай накіраванасці: у абодвух вытрыманы легендарна-апавядальны стыль, захавана вершаваная форма выкладу матэрыялу, асобныя строфы, лексічныя і меладычныя асаблівасці арыгіналу.

Праўкі першадруку ў шэрагу выпадкаў слушныя, яны ніколькі не паслабілі лірызму і мілагучнасці папярэдняга варыянту.

Параўнаем, для прыкладу, два невялічкія ўрыўкі абодвух варыянтаў:

Стары Будрыс трох сынаў, як сам, ёмкіх літвінаў
 На дзядзінец заве і гавора:
 „Коні з пашы вядзецце: зброю, сёдлы браць з клеці!
 А спраўляцца мне жвава і скоро.
 З Вільні вестку мне далі, што ўжо там наказалі
 Тры вайны на тры света староны:
 Ольгерд рускіх біць едзе, Скіргел - ляхаў-суседзяў,
 А князь Кейстут заграбіць Тэўтоны”.¹⁰

А вось варыянт 1940 года, дзе дадзены падзагалавак *Літоўская балада*, апушчаны раней у першадруку:

Стары Будрыс трох сынаў,
 Як сам, гэтакіх літвінаў,
 Да сябе на дзядзінец паклікаў,
 Ды ім кажа: „Зважайце,
 Коні борзда сядлайце,
 Натачыце мячы ў міг і пікі!
 „З Вільні вестку мне далі,
 Што ўжо там наказалі
 Тры вайны на тры свету староны:
 Ольгерд рускіх біць едзе,

⁹ Янка Купала, *Трох Будрысаў*, „Літаратура і мастацтва”, 1940, 23 лістапада.

¹⁰ Янка Купала, *Збор твораў: у сямі тамах*, т. 1: *Вершы. Пераклады*, Мінск, „Навука і тэхніка” 1972, с. 507 (далей спасылкі ў тэксце, том і старонка).

Скіргел - ляхаў-суседзяў,
А князь Кейстут разгроміць Тэўтоны". (1, 377)

Акрамя меладычнай напоўненасці, што з'вілася ў новым варыянце, ёсць у ім тэкстуальныя разыходжанні, якія не заўсёды апраўданыя. Безумоўна, што эпітэт „ёмкіх” больш каларытны, чым нейтральнае „гэткіх”. Збедненай аказалася і сёмая строфа першага варыянту. Змены больш тычыліся ўнармаванасці арфаграфіі, лексічных удакладненняў.

Другім па даце перакладу з А. Міцкевіча з'яўляецца вольнае ўзнаўленне байкі *Мужык і вужака* (у арыгінале *Мужык і змяя*), зробленым 23 ліпеня 1905 г. Упершыню пераклад быў апублікаваны ў 5-6 нумарах „Польмя” ў 1930 г., а потым у часопісе „Іскры Ільіча” ў 12-ым нумары 1940 г. Арыгінал, напісаны класічным сілабічным 13-складовікам, беларускі паэт перадае 8-складовым амфібрахіем. Парушана і эквілінарнасць, на 14 радкоў у параўнанні з арыгіналам зменшаны тэкст, апушчаны асобныя вобразы і дэталі. У параўнанні з арыгіналам Я. Купала больш дакладна акрэслівае мараль міцкевічаўскай байкі:

Навуку тут маем у том,
Ёсць прыклад такі для людзей:
Што хто за дабро плаціць злом,
Як гадзіна, сам прападзе. (1, 382)

Творчасць А. Міцкевіча прыцягвала Я. Купалу сваёй шчырасцю і непасрэднасцю, аўтарскім лірызмам. Так, у зборніку *Шляхам жыцця* быў змешчаны пераклад паэмы А. Міцкевіча *Пані Твардоўская*, а ў 1940 г. ён быў перапрацаваны з нагоды 85-й гадавіны смерці польскага паэта. У першадруку чытаем:

Салдату, ўдаваў што зуха,
Усіх ён мае, разганяе, -
Свіснуў шабляй каля вуха,
Ўжо з салдата зайца мае.
Старшыні, што місу з мясам
Паражніў з вялікім смакам,
Пырснуў квасам - і тым часам
Старшыню зрабіў сабакам.

Пстрык! шаўца ў нос кароткі,
Тры да лба прыткнуў краночкі,
Цмокнуў цмок, і гданскай водкі
Са лба вытачыў паўбочкі. (3, 406)

Перакладчык у цэлым дакладна перадаў імклівае разгортванне аўтарскага сюжэту, дыялогі герояў мастацкія дэталі, насыціў твор яскравым народным гумарам, перадаў трапнасць і дасціпнасць паэтычнага слова. Пры гэтым ён імкнуўся захаваць лёгкасць і непасрэднасць міцкевічаўскага радка, вобразны лад і мастацкую структуру паэмы. Каб наблізіць польскі арыгінал да беларускага чытача, перакладчык у асобных месцах аздабляў вобразы арыгіналу нацыянальнымі рэаліямі, трапнымі каларытнымі дэталямі. Так, у чацвёртай страфе выраз „патрон з трыбуналу” замяняецца адным словам „старшыня”, а ў семнаццатай „конь”, проста „маляваны на палатне”, - больш паэтычным і вобразным: „Конь грывасты, хвост, як вежаць”.

Што ж прымусіла Я. Купалу праз тры дзесяцігоддзі ўзяцца за рэдагаванне сваіх перакладаў з А. Міцкевіча? Па-першае, папярэдні варыянт перакладу ажыццяўляўся ў час, калі беларуская мова была яшчэ неўнармаванай, калі толькі выпрацоўваліся яе граматычныя формы. Па-другое, - гэта сведчанне таго, наколькі патрабавальна ставіўся беларускі пісьменнік да сваёй працы, як дабіваўся пры кожнай дапрацоўцы большай адпаведнасці свайго перакладу аўтарскаму арыгіналу.

Пры гэтым ён дбаў і аб захаванасці сюжэтных асаблівасцей перакладзенага твора, стылёвых і сэнсавых адценняў кожнай фразы, кожнага паэтычнага радка:

Ён жаўнеру, што йграў зуха,
Ўсіх піргае, лезе драцца, -
Свіснуў шабляй каля вуха,
І з жаўнера мае зайца.
Адвакату з трыбуналу,
Обгрызаў што костку ўпарта,
Пазваніў машной памалу,
Адвакат зрабіўся хартам.
Шаўца пстрыкнуў ў нос кароткі,

До ілба прыткнуў тры дудкі,
Цмокнуў: „Цмок!” і бочку водкі
Са лба вытачыў ў мінутку. (3, 333)

Пры супастаўленні прыведзеных варыянтаў відавочна, што бліжэй да арыгінала другі варыянт. Так, „салдат” у першым варыянце заменяецца на польскае слова „жаўнер”, „старыня” - на „адваката з трыбуналу”. Больш ёмка гучыць і радок „Абгрызаў што костку ўпарта” ў параўнанні з нейтральным „Паражніў з вялікім смакам”. А той факт, што і тут сустракаюцца русізмы тыпу: „лезе драцца”, „водкі”, „знае дзела”, „пункт увідзіш”, „жджэ”, „суча”, тлумачыўся не дрэнным веданнем сваёй нацыянальнай мовы, а палітыкай русіфікацыі, якая ў 30-40-я гады нанесла вялікую шкоду і нацыянальнай культуры, і станаўленню правільнай беларускай літаратурнай мовы.

Звернемся для прыкладу яшчэ да аднаго купалаўскага перакладу А. Міцкевіча - балады *Ваявода*. У прыжыццёвых выданнях Купалы твор друкаваўся пад назвай *Удагонку*. Ён прывабіў беларускага паэта-перакладчыка дэмакратычнай ідэяй, праўдзівым адлюстраваннем падзей, сваёй блізкасцю да фальклору. У першым варыянце была такая чатырохрадковая страфа:

Ваявода з слугою сталі ту ж пад вярбою,
І з-за поясу бралі набоі, -
Адсякалі зубамі, прыбівалі штамплямі
Жмені пораху й шроту ўдвое.

- Пане - так казак кліча, - нейкі чорт мною смыча,
Не магу я застрэліць той дзеўкі:
Як свой курак адводзіў, я ўздрыгнуў, бы на лодзе,
І зляцела сляза да панеўкі. (3, 411)

Другі варыянт мае ўжо шасцірадковую страфу, у ім удакладнена сінтаксічная структура, перапрацаваны асобныя радкі, рытм перша-твору перададзены анапестам:

З казаком ваявода
Прыкуцнулі ля ўхода

І з-за пояса бралі набоі, -
 Адсякалі зубамі,
 Прыбівалі штамплямі
 Жменю пораху й шроту ўдвое
 - Пане! - тут казак кліча, -
 Нейкі чорт мною смыча,
 Не магу той застрэліць дзяўчыны:
 Як свой курак адводзіў,
 Я ўздрыгнуў, як на лодзе,
 І сплылі на падпал дзве слязіны. (3, 340)

Новы варыянт перакладу быў надрукаваны з падзагалоўкам *Українская балада*. Небеспадстаўна таму перакладчык змяняе „слугу” на „казака”, мякчэй і больш лірычна гучаць рыфмы „дзяўчыны - слязіны”, замест „дзеўкі - панеўкі”. Больш натуральна і жывапісна стаў гучаць радок „Дзе альтана хавалася ў зеллі” замест „Дзе шпалеры альтану абсели”. Набліжэннем да ўкраінскага варыянту можна апраўдаць і замену радка з чыста нацыянальным каларытам. „На, тут з порахам гданскім сакеўку” на больш нейтральнае „На! тут з порахам свежым машонку”.

Другі варыянт купалаўскага перакладу прадэманстравалі выключнае майстэрства пераўвасаблення беларускага песняра. Ён здолеў праўдзіва ўвасобіць выяўленчыя сродкі, мастакоўскі стыль А. Міцкевіча, не парушаючы пры гэтым вобразную сістэму і нацыянальны каларыт першатвору.

Зварот да творчай спадчыны А. Міцкевіча, такім чынам, аказаўся для Я. Купалы перакладчыка даволі плённы і перспектыўны. З аднаго боку, ён далучыў беларускага чытача да каштоўнасцей польскага народа. А, з другога, шліфаваў праз пераклад і сваё асабістае майстэрства, дасягаючы той высокай сапраўднай культуры творчасці, што зрабіла яго класікам нацыянальнай літаратуры. За сваё лепшых традыцый яго папаярэдка ў славянскай літаратуры ішло паралельна з агульным ростам індывідуальнай культуры творчасці, з ростам паэтычнага майстэрства Купалы-мастака.

Вопыт Янкі Купалы - перакладчыка натхніў многіх беларускіх паэтаў. Да бессмяротнай спадчыны А. Міцкевіча у свой час звярталіся Якуб Колас, К. Крапіва, Максім Танк, М. Аўрамчык, А. Астрэйка, А. Вялюгін, А. Зарыцкі, Ю. Гаўрук, Я. Семяжон, Н. Тарас, К. Ці-

тоў і многія іншыя беларускія паэты. У 1955 гозде выйшлі *Выбраныя творы* А. Міцкевіча, дзе былі змешчаны пераклады 81 вершаў, санетаў, балад, рамансаў, баек, а таксама ўрыўкі з паэм *Гражына*, *Конрад Валенрод*, *Дзяды*, *Пан Тадэуш*. У 1969 годзе выдавецтва „Беларусь” выпусціла кнігу *Зямля навагрудская, краю мой родны...* У ёй былі змешчаны толькі тыя творы, якія мелі пэўнае дачыненне да Беларусі.

Нельга не адзначыць адну цікавую акалічнасць, не надта распаўсюджаную ў беларускай літаратуры. маецца на ўвазе звяртанне перакладчыкаў да паэмы *Пан Тадэуш*. Як ужо адзначалася, высакародную справу пачаў В. Дунін-Марцінкевіч, працягнуў А. Ельскі. У страшных умовах турмы сапраўны подзвіг здзейсніў Браніслаў Тарашкевіч, поўнасцю пераклаўшы славетную паэму на беларускую мову. Доўгія гады яго праца была ў забыцці. Дзякуючы вялікай працы беларускіх даследчыкаў і ў першую чаргу Адаму Мальдзісу геніяльны твор вялікага польскага паэта ў 1981 годзе ўбачыў свет.

Урыўкі з паэмы *Пан Тадэуш* у свой час былі апублікаваны ў перакладах М. Танка і С. Дзяргая. Сёння вядомы поўныя пераклады, здзейсненыя Пятром Бітэлем і Язэпам Семяжонам. Дарэчы, кніга ў выдатным афармленні мастака Васіля Шаранговіча і лепшым па сённяшніх мерках перакладзе Язэпа Семяжона пабачыла свет у 1985 годзе ў выдавецтве „Мастацкая літаратура”. Па-сучаснаму гучаць бессмяротныя радкі пачатку паэмы А. Міцкевіча:

Літва! Бацькоўскі край, мы як здароў’е тое:
Не цэнім, маючы, а страцім залатое -
Шкада, як і красы гвае, мой родны краю.
Тугою па табе тут вобраз твой ствараю.¹¹

¹¹ А. Міцкевіч, *Пан Тадэуш, або апошні наезд у Літве: Шляхецкая гісторыя 1811 - 1812 гадоў у дванаццаці кнігах, вершам*, Мінск, „Мастацкая літаратура” 1985, s. 7.